

IZVJEŠTAJ STUDIJSKOM BORAVKU I RADU U ZEMALJSKOM ARHIVU U GRAZU

Komisija za kulturne veze Izvršnog vijeća SR Hrvatske odobrila je na sjednici od 21. srpnja 1972. godine Historijskom arhivu u Rijeci, potrebna sredstva za studijski boravak jednog radnika tog Arhiva u Zemaljskom arhivu u Grazu. Republički Sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu odobrio je 11. listopada iste godine da se nabavka potrebnih deviza za to putovanje izvrši na teret devizne kvote tog Sekretarijata. Prema programu rada Historijskog arhiva Rijeka za 1972. godinu, studijski boravak u Grazu trebao je izvršiti dr Danilo Klen, viši naučni suradnik.

Zbog preopterećenosti brojnim drugim poslovima, i potreba da se za jedan ozbiljniji studijski boravak u Zemaljskom arhivu u Grazu izvrše potrebne pripreme, prouzročili su odgađanje studijskog boravka u Grazu na 1973. godinu. O tome je s potrebnim obrazloženjem obaviješteno Izvršno vijeće SR Hrvatske. Početkom 1973. godine izvršene predradnje omogućile su odlazak u Graz.

Prema programu rada Historijskog arhiva u Rijeci zadatak ovog studijskog boravka u Zemaljskom arhivu u Grazu (»Steiermärkisches Landesarchiv Graz«) sastojao se u istraživanju, dakle pronalaženju i evidentiranju arhivske građe koja je pohranjena u tom Arhivu a odnosi se svojim sadržajem na Rijeku i područje djelovanja riječkog Arhiva. Izvršene pripreme: pregled i vađenje podataka iz Općeg inventara Zemaljskog arhiva u Grazu (Gesamtinventar des Steiermärkischen Landesarchivs, Graz 1959) izdanog od sadašnjeg direktora tog arhiva dra Fritza Poscha, zatim sređivanje i pregled oko 3000 regesta — izvoda o dokumentima koji se odnose na Rijeku, a presumptivno se nalaze u Arhivu u Grazu, uvjetovale su ovakvo konkretiziranje zadatka:

a) izvršiti provjeru neposredno u spisima fondova o točnosti u Rijeci pronađenih regesta; ukoliko to ne bi bilo moguće b) pristupiti pomoću arhivskih pomagala, stvarnih kazala i indeksa te podataka već pomenutog Općeg inventara, traženju važnijih spisa za povijest Rijeke i krajeva koji su u XVI, XVII i dijelu XVIII stoljeća bili pod političkom upravom iz Graza. Dvorske komore (Hofkammer Innerösterreichs); c) posebnu pažnju posvetiti traženju podataka o Ivanu Klobučariću, jednom od naših najstarijih kartografa, kao i uopće traženju topografskih i drugih karata za Rijeku i Primorje, na kojima riječki Arhiv naročito oskudijeva.

Odmah po dolasku i smještaju u Graz prijavio sam se u Zemaljski arhiv. Sa direktorom, drom Fritsom Posch, posavjetovao sam se o načinu mojeg rada. Predočio sam mu jedan dio regesta koji sam sa sobom donio. Ni on ni drugi arhivisti nisu mi mogli deciderano odgovoriti komu pripada rukopis kojim su napisana ta regesta. Većina pretpostavlja da se radi o bivšem direktoru Zemaljskog arhiva u Grazu Viktoru THIEL-u, koji je živio do 1932. godine. Dr Posch i njegovi suradnici, dr Pferschy, dr Pusching i dr

Purkarthofer upozoreni na razne indikacije o podrijetlu podataka pojedinih regista izjasnili su se da je pisac istih regista vrlo vjerojatno radio jedan dio u Bečkom arhivu, dok su regesti označeni »Hofk« ili »Hofkamer«, zatim »Miszell« te »Sachabt« izrađeni na temelju spisa koji se nalaze u Zemaljskom arhivu u Grazu. Kasnija provjeravanja potvrdila su njihovo mišljenje.

Onim registima kojima je podrijetlo označeno samo indikacijom »Original«, »Konzept« ili »Gleichzeitiges Abschrift« bez ikakvih drugih podataka bit će vrlo teško odrediti točno podrijetlo — možda u zbirci isprava u spremištima u Hammerlingasse.

Konkretno traženje spisa pokazalo je da su vrlo lako pristupačni, a indikacije u registima točne za sve spise, odnosno regeste označene »Hofk« ili »Hofkamer«, »Sachabt«, »Meiler« ili »Meilerakten«. Po ostalim indikacijama nismo mogli pronaći odgovarajuće spise.

Da ne bih gubio dragocjeno vrijeme, po savjetovanju sa pomenutim stručnjacima Arhiva, u Grazu, latio sam se provjeravanja samo najznačajnijih regista koje sam sa sobom donio i to među spisima »Hofkammer« i među »Meileraktima«. Odabirao sam po mojoj vlastitoj ocjeni najznačajnije spise u registima, jer se pokazalo da kratak regist u većini slučajeva nije regist jedne odluke ili jednog dokumenta, već je to zbirka oznaka sadržaja, često cijelog svežnja spisa. Uslijed toga je brzina napredovanja provjeravanja bila vrlo ograničena ukoliko se gleda na broj provjerenih regista (oko 100!), međutim, ako se gleda na broj obrađenih listova, a taj iznosi nekoliko tisuća dosta teško čitkom kancelarijskom goticom pisanih listova, onda je tim radom ispunjeno do maksimuma raspoloživo radno vrijeme. Napominjem da Arhiv u Grazu radi tri puta tjedno dvokratno (od 7,30 do 13 te od 14,30 do 18 sati) a dva puta tjedno jednokratno (od 7,30 do 14 sati). Napominjem također da sam 4. srpnja, mada je bio naš državni praznik, radio cijeli dan, a da sam u sve slobodne subote (dvije) odnosio, po dozvoli direktora, sa sobom, inače nema u Jugoslaviji teško pristupačnu stručnu povijesnu literaturu, koju sam onda obrađivao u slobodno vrijeme.

Napomenuti moram također da sam prije odlaska u Graz pregledao i izvještaj što su ga o svom radu u Grazu podnijeli J. Adamček i I. Filipović, koji je objavljen u arhivskom Vjesniku sv. XIV, Zagreb 1971, na str. 327 do 355. Spise sa sadržajem koji su istraživala ta dvojica istraživača nisam pregledavao.

Cjelokupna povijesna problematika koja se ogleda u arhivskoj građi pohranjenoj u Zemaljskom arhivu u Grazu, a odnosi se na naše primorske krajeve, može se grupirati oko svega nekoliko bitnih problema. Prvi je osiguranje vlasti vladara nad ovim krajevima. U tu grupu spadaju: pitanja međa i granica, reda i poretka, a s tim u vezi imenovanje i djelatnost kapetana u Trstu, Rijeci i Senju, organizacija i uzdržavanje oružana, tvrđava i utvrda, posada; zatim uređenje i samoupravna djelatnost općina (Veprinac, Kastav, Mošćenice i Rijeka), njihova prava i povlastice; odnosi prema susjedima (najprije Zrinjskima preko Rječine, a zatim Mlečanima na moru) i daljnjim susjedima, Turcima. U drugu grupu povijesnih problema ove lokalne povijesti spadaju ekonomski interesi vladara i njegovih organa kojima je ta briga stavljena u zadatak. Ti ekonomski interesi istovremeno su i osnovni razlog za svu djelatnost onog vremena navedenu u prvoj grupi problema. Osiguranje i briga za vladarske prihode gotovo uvijek je vrlo primjetna u svakom aktu Dvorske komore u Grazu, koja upravlja ovim krajevima i Vojnom krajinom. U toj djelatnosti očituje se jedan interesantan princip. Ni jednu akciju (promjenu tarife, podizanje mitnica, popunjavanje radnih mjesta dohodarskih službenika i sl.) Komora ne vrši bez prethodnog traženja mišljenja njenih organa na terenu.

Svjestan kratkoće vremena koja mi je stajala na raspolaganju i uočivši ogromnu količinu građe koja je u Zemaljskom arhivu u Grazu koncentrirana upravo o našim krajevima (Trsta, istarskog Krasa, Pazinske grofovije, Rijeke, imanja Zrinjskih i Senja) svu sam pažnju posvetio traženju onih osnovnih podataka nama još nepoznatih, koji će pridonijeti novom osvjetljavanju zbi-

vanja u ovim krajevima u XVI i XVII stoljeću, na koje se arhivski fondovi u Grazu zapravo i odnose.

Izvršena su potrebna istraživanja za spisima koji se odnose na augustinca Ivana Klobučarića i njegov kartografski rad kao priprema za izradu posebne monografije o toj značajnoj ličnosti. Posebna pažnja posvećena je njegovim orkežima-skicama.

U svrhu što solidnije i točnije kasnije obrade pregledane građe izrađeno je 209 kseroks kopija.

Putovanje i boravak u Grazu trajali su ukupno 16 dana.

Po povratku s puta poslana je od strane Historijskog arhiva u Rijeci zahvala upravi Zemaljskog arhiva u Grazu za ukazanu susretljivost i pruženu pomoć u radu.

Rijeka, 26. srpnja 1973.

Dr D. Klen